

Els ateneus del segle XXI: estratègies de supervivència i adaptació

En aquest article es proposa una relectura de l'article «Ateneus al segle XXI? Sí, si us plau», publicat en el número 276 de la REVISTA DE GIRONA el febrer del 2013. Han passat deu anys, una pandèmia i moltes coses i crisis arreu. Els ateneus tenen tota la vigència i molt de futur. Continuen vigents, i així ha de ser, els seus principis i objectius fundacionals: recollir la voluntat popular, promoure la formació i l'educació, fomentar la cultura i les arts, oferir espais de socialització i de lleure per a tothom, etc. Però tot això cal adaptar-ho al segle XXI, sense parar d'evolucionar, sempre cercant els sistemes per mantenir viu l'esperit inicial. No cal abandonar els bons projectes que funcionen, però sí que cada espai ha de trobar la manera d'incorporar més participants.

Text > **PEP TORNER**, gestor cultural i coordinador de Cultura de l'Escala

Les pantalles ens regulen de manera quasi exclusiva la vida diària. Ens han portat cap a una societat que es relaciona

d'una manera molt diferent de la de fa deu anys, especialment en el cas dels joves, i encara més en el dels infants i adolescents, que no poden viure sense altes dosis diàries de socialització (segur?) digital. Ens hi adaptem com podem i a ritmes diferents, tant de manera individual com col·lectiva, a viure digitalment. No cal enfrontar-s'hi, però sí que cal fer palès que hi ha altres vies, i és en aquest sentit que el paper dels ateneus continua sent bàsic i essencial per conservar la socialització directa, compartir pensament i coneixement amb els nostres veïns i aprendre a con-viure.

El món digital ens facilita molt la comunicació i la difusió: funciona per elaborar programes, activitats, sistemes d'inscripció... També és molt útil per compartir la vida amb les persones que viuen lluny, certament. Però per continuar sent éssers socials, per conèixer els nostres veïns, per aprendre a con-viure en el dia a dia, els ateneus mantenen tota la vigència, i com més oberts a tothom i més divulgadors siguin, més útils seran per a tota la societat.

No oblidem que el món digital té amos i senyors, grans corporacions comercials amb la seva lògica de mercat i molts interessos en joc, sobretot econò-

mics, però també de poder i control social. Els ateneus, doncs, han de representar clarament l'esperit contrari: els amos han de ser els socis, les persones que voluntàriament hi donen suport, hi aporten quotes i hi participen amb el seu treball voluntari per oferir un espai col·lectiu de coneixement, debat, formació, cultura, esport, etc., a tota la comunitat.

Sobreviure a la política formant en política

Dissortadament, l'escola de formació política que van ser els ateneus durant la República i també els primers anys de la democràcia no ha tingut continuïtat amb la mateixa intensitat, crec que per dos motius principals: perquè costa que s'incorporin persones joves amb ganes de treballar per als altres als equips directius dels ateneus i, sobretot, perquè la política s'ha professionalitzat en excés. Els joves que s'hi incorporen arriben directament de les facultats amb un nivell alt de formació, però amb un nivell de vocació de servei pendent de demostrar. La formació política que s'adquireix a les assemblees, les juntes i la gestió diària d'una societat, entitat, ateneu, club esportiu... ja no deriva en la gestió política, a la qual

>> Coberta dels estatuts fundacionals del Centre Fraternal de Palafrugell. (Foto: ARXIU HISTÒRIC DE GIRONA)

s'incorporen joves molt preparats acadèmicament, però poc acostumats al debat i a la confrontació d'idees. I aquí hi perd la política, ja que es queda en el dogma i l'ideari dels dirigents del partit i no permet el debat i la diferència que la gestió necessita en el dia a dia. Cal que els dirigents polítics coneguin la vida associativa i hi participin, sobretot durant els anys de formació.

Sobreviure a la burocràcia infinita

Els edificis dels casinos i ateneus, pensats i construïts en els segles XIX i XX, també tenen problemes d'adaptació per poder ser funcionals en el segle XXI. S'han de destinar recursos i fer molts esforços per adaptar-los a les condicions d'accessibilitat, seguretat i confort actuals. En aquest sentit, la voluntat dels responsables d'aquestes entitats en permet l'adaptació amb prou bona nota, ja que molts espais s'han reformat i estan plenament vigents per al funcionament diari. Seguint la voluntat històrica d'estar al servei directe de la gent, és lògic que treballin per facilitar-hi la màxima accessibilitat i comoditat per a tothom.

El finançament continua sent difícil; qualsevol daltabaix econòmic pot afectar les aportacions i quotes dels associats, els quals, si es veuen obligats a reduir despeses familiars, és obvi que primer deixin de pagar quotes i que mantinguin el que és imprescindible. Cal continuar fixant quotes baixes i accessibles i buscar altres vies de finançament (subvencions, donacions, patrocinadors), així com donar un valor als serveis que l'entitat ofereix a uns preus adequats i assumibles, que ajudin a tirar endavant propostes de formació, d'esbarjo i de cultura per als socis i amics de l'entitat.

El tema de les subvencions i el galdós paper de les administracions mereix un altre capítol, o un estudi sencer. Les entitats han de preveure un risc nou (o un gran rept, si som optimistes), que és la dificultat de sobreviure a la burocràcia electrònica. La digitalització de la burocràcia incrementa fins a l'absurd la rigidesa del compliment de les normes per part d'una administració deshumanitzada, amb un reguitzell infinit de certificats digitals i signatures electròniques, amb aplicacions informàtiques diferents en cada administració, amb programes obsolets, i sense preveure ni permetre una cosa tan humana com és la diferència de criteri, i no diguem de l'error o el

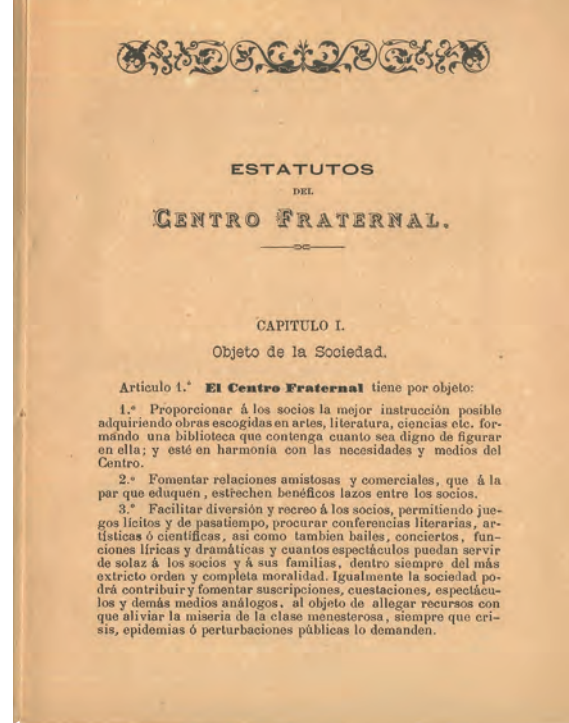
descuit. Estem passant del «torni demà» a «el sistema (informàtic) això no ho permet». És obvi que això també afecta empreses i professionals que tracten amb l'Administració, però quan parlem de persones voluntàries que destinen hores a burocràcies inútils, s'incrementa exponencialment el risc de desgast i abandonament davant d'un enemic tan implacable com absurd.

Algunes propostes de futur

Els ateneus tenen tota la vigència i molt de futur. El camí imprescindible dels ateneus és continuar amb els seus principis i objectius fundacionals: recollir la voluntat popular, promoure la formació i l'educació, fomentar la cultura i les arts, oferir espais de socialització i de lleure per a tothom, etc. Però per tot això s'han d'adaptar al segle XXI, sense parar d'evolucionar continuament, sempre cercant els sistemes per mantenir viu l'esperit inicial. Continuar amb la mateixa oferta, dirigida a les mateixes persones, és una part de la programació d'un ateneu. No cal abandonar els bons projectes que funcionen, però sí que cada espai ha de trobar la manera d'incorporar més participants.

La nostra societat manté obert (com totes les del nostre entorn) un debat molt polaritzat arran de la xifra considerable de persones que arriben d'altres països i d'àmbits culturals diferents, moltes vegades amb llengües també diferents, per cercar el benestar que no troben a la seva terra d'origen. I en aquest debat, una vegada més, els ateneus i les societats han d'esdevenir una eina útil per ajudar aquestes persones a entendre la cultura del país que les acull, i facilitar-los la participació en una societat que no coneixen i que els pot costar d'entendre. Entre altres coses, als ateneus s'ensenya la llengua del país, es fomenten les tradicions i la cultura popular i s'ofereix formació continuada. Explicant tots aquests elements, es facilita el coneixement i el respecte a la cultura de la societat que els acull.

D'altra banda, des de fa uns quants anys, s'observa i s'estudia la dificultat que tenen molts infants, joves i adults per mantenir-se mentalment estables. La salut mental s'està convertint en una de les principals preocupacions sanitàries de la societat, i això té moltes causes i poques solucions, però una de les línies de treball que els experts sempre

>> Primer article dels estatuts fundacionals del Centre Fraternal de Palafrugell.

(Foto: ARXIU HISTÒRIC DE GIRONA)

recomanen és deixar de banda la soledat i l'aïllament, cercar espais de socialització que permetin estar en contacte amb altres persones amb interessos i problemes semblants als nostres, i aquest és un paper que els ateneus han fet sempre i que continuen fent. Hi ha una xarxa ben estructurada que pot esdevenir una possible via de sortida per a les persones amb aquests problemes d'aïllament pronunciat.

Els programes dels ateneus i les societats s'han d'adaptar als canvis continus dels entorns laborals i familiars actuals, amb persones que disposen de més temps lliure per la reducció de les jornades laborals, de més dies de lleure a la setmana, de jubilacions avançades... Tot aquest camp que s'albira és una oportunitat per tenir més participants i més col·laboradors als ateneus.

I cal repetir el prec. És necessari donar tot el suport a les persones que treballen de manera voluntària per mantenir el caliu dels ateneus ben viu: juntes directives formades per membres que amb el seu coneixement, el seu treball i la seva capacitat aconsegueixen posar a disposició de tothom aquests espais de socialització. Són persones que mereixen el nostre reconeixement, però, sobretot, que necessiten el nostre suport i la nostra col·laboració per continuar tirant endavant la *nostra* entitat. Insisteixo: no calen homenatges, cal col·laboració i participació, cadascú al nivell que li sigui possible, però sempre amb l'objectiu del progrés social, cultural i educatiu que han exercit, exerceixen i exerciran els ateneus, casinos i societats.